

ASPECTE MACROECONOMICE ALE TRANZIȚIEI SPRE ECONOMIA DE PIAȚĂ ÎN ROMÂNIA ^{x)}

Constantin Grigorescu
George Georgescu
Grigore Vâlceanu

1. România în fața procesului tranzitiei

Eșecul socialismului a bulversat o dată mai mult istoria și așa destul de agitată a estului continentului european. Transformarea sistemului economic din aceste țări se dovedește mult mai dificilă decât era de așteptat.

Entuziasmul din 1989 al populației s-a estompat iar siguranța afișată de numeroși experți s-a risipit în fața dificultăților reale ale tranziției.

În mod dramatic a devenit evidentă lipsa unor precepte teoretice clare și a unor experiențe semnificative care să favorizeze o tranziție cât mai rapidă de la economia de comandă la economia de piață. În anii '70 se produsese căderea consensului în știința economică precum și ruptura între fundamentele microeconomice și realitatea macroeconomică ¹⁾.

În aceste circumstanțe confuze s-a pus întrebarea: ce tip de model al economiei de piață este preferabil și posibil de realizat în fostele țări socialiste? Este adevărat că nici în cadrul acestor țări nu au existat preocupări sistematice în vederea unei pregătiri teoretice solide a celor mai bune modalități în vederea tranziției. Gradul mare de similitudine a problemelor concrete cu care se confruntă statele est-europene atestă multe dificultăți comune, de fond, în adaptarea structurală și comportamentală la exigentele pieței.

Înainte de al doilea război mondial, România era o țară predominant agrară, cu o industrie slab dezvoltată. Economia de comandă și alocarea central-administrativă a resurselor a impus un proces de industrializare forțată care a determinat, este adevărat, o creștere de 16 ori în termeni reali a capitalului fix din economie, precum și a venitului național într-o perioadă de 40 de ani. În același timp, neglijarea producției bunurilor de consum, a agriculturii și a sectorului terțiar a avut efecte negative asupra structurării eficiente a economiei ²⁾. În procesul industrializării, s-au dezvoltat prioritar ramuri ale industriei grele (chimie, petrochimie, metalurgie), România devenind importator net de energie și de materii prime și creând un grad mare de dependență funcțională a economiei față de exterior. În 1989 intensitatea energetică era de circa 7 ori mai mare decât în țările europene dezvoltate, ceea ce indică performanțele modeste ale suportului tehnologic al economiei românești. La aceasta a contribuit și efortul de rambursare a datoriei externe în anii '80, care a necesitat o contracție a importurilor, în detrimentul înnoirii și modernizării aparatului de producție.

Structura industriei a fost orientată fără a avea în vedere într-o măsură suficientă criteriile de specializare internațională și de dezvoltare selectivă, conform avantajelor comparative ale României.

^{x)} Comunicare prezentată la simpozionul științific franco-român (București, 5-7 mai 1993)

Astfel, multe întreprinderi nu sunt competitive pe plan internațional, iar oferta lor nu este consistentă uneori nici în raport cu cererea de pe piața internă. Deciziile subiectiv-arbitrare ale mecanismelor de comandă ale economiei au condus la crearea unor imense conglomerate, greu de gestionat și cu un exces de forță de muncă, îndeosebi în industrie, subapreciind potențialitățile întreprinderilor mici și mijlocii.

Începând din anul 1985, economia României a intrat într-un evident proces de involuție economică. În dinamica anuală a produsului intern brut și a productivității sociale a muncii au apărut ritmuri negative, ca expresie a crizei structurale în care se găsea economia națională, precum și a cronicizării dezechilibrelor la nivel micro și macroeconomic.

Din punct de vedere al nivelului de dezvoltare economică este semnificativ că în anul 1989 decalajele între România și media a 14 state europene cu economie de piață erau de 1:7 în privința produsului intern brut pe locuitor și de 1:8 în privința productivității muncii³⁾

Gravitatea maladiilor sistemului existent și imprecizia diagnosticului au făcut dificilă reacția organismului social la remediile întrebuintate. Dilema ce caracterizează tranziția este legată de posibilitatea, mărimea gradului și a vitezei de substituție a vechilor mecanisme cu cele specifice economiei de piață de tip occidental. La aceasta se adaugă existența unei anumite rigidități și inerțialități în schimbarea structurilor economice, sociale, tehnologice precum și a unor mentalități. Ieșirea din această dilemă depinde evident de compromisul între acceptarea dificultăților prezente și bunăstarea scontată pe termen mediu și lung.

Cu toate tarele moștenite de la sistemul socialist, România a intrat în faza reconstrucției sale cu unele atuuri considerabile, având avantajul anumitor resurse materia-

le, ca și a unor resurse umane de înaltă calitate, al unui important potențial industrial, agricol și turistic. Faptul că ea reușise într-o perioadă de 10 ani să achite o datorie externă de 15 miliarde dolari ar fi putut asigura credibilitatea necesară în relațiile cu exteriorul, inclusiv în fața capitalului străin⁴⁾. Aceste atuuri nu și-au pierdut consistența, ele putând reprezenta în continuare elemente valorizatoare pentru economia internă și relațiile externe.

Obiectivele tranziției în România sunt similare celor din celelalte țări din Europa Centrală și de Est: democrația (libertate politică) și economia de piață (libertate economică).

În primii ani ai tranziției s-a încercat asigurarea cadrului juridic și instituțional necesar funcționării mecanismelor pieței. În prezent, în liniile sale generale acest cadru este deja conturat.

Fără îndoială că întoarcerea la proprietatea privată reprezintă cel mai important și totodată cel mai complex proces al tranziției. Din cele 14 milioane hectare teren agricol circa 70% sunt în prezent în proprietatea individuală. Privatizarea societăților comerciale cu capital de stat este în curs de desfășurare.

Pe de altă parte este relevant faptul că sectorul particular emergent are o dinamică explozivă. În primii ani ai tranziției au luat ființă 400.000 agenți economici în sectorul privat al economiei. Este adevărat că gradul lor de capitalizare este scăzut și că aceștia s-au îndreptat cu precădere spre sectorul serviciilor. Acțiunea lor expansivă a început însă să se resimtă din ce în ce mai puternic în economie. În 1992 sectorul privat deținea 36,6% din populația ocupată și contribuia cu 28% la crearea produsului intern brut. De asemenea prin întreprinderile private de comerț exterior s-au derulat 26% din exporturile României și 32% din importuri (anexa nr. 1).

Deficitul de capital autohton și slabul apetit al capitalului străin determină totuși

un ritm lent al procesului privatizării, ceea ce se reflectă în același timp, ca o cauză și un efect, în situația dificilă în care se mențin întreprinderile de stat, mai ales cele mari⁵⁾.

În aceste condiții, atragerea de capital străin reprezintă un factor important de accelerare a privatizării. Economia României este deschisă pentru investițiile străine de capital, legislația existentă acordând facilități deosebite: scutirea totală de impozitul pe profit pe o perioadă de până la 5 ani, repatrierea profiturilor, scutirea de plata taxelor vamale pentru aportul în natură la capital etc.

La începutul lunii iunie 1993 totalul capitalului străin investit în România era de peste 670 milioane dolari. Cu toate că tendințele din ultimul timp sunt încurajatoare, în sensul că firme din ce în ce mai serioase se implantează în România, se resimte în continuare un acut deficit de capital.

2. Evoluția principalilor indicatori macroeconomici în perioada tranziției

În primii trei ani ai perioadei de tranziție s-au manifestat diferiți factori interni și externi care au influențat în mod negativ evoluția economiei românești. Astfel a fost evident faptul că mecanismul deciziei nu dispune de mijloace care să permită comparația de o manieră rațională a diferitelor opțiuni posibile. De asemenea, agenții economici și populația au reacționat slab la liberalizarea mediului economic.

Desființarea organizației CAER, războiul din Golf și embargoul asupra Iugoslaviei au lăsat multe întreprinderi românești fără surse de materii prime și respectiv fără piețe de desfacere, producând pagube enorme economiei naționale. Deși prin măsurile de reformă economică introduse după anul 1989 s-a scontat pe trecerea la restructurarea și dezvoltarea

producției sociale potrivit cerințelor economiei de piață asistăm la agravarea stării de criză a economiei.

A avut loc o puternică și continuă scădere a producției sociale, a productivității și a eficienței, accentuându-se instabilitatea și dezechilibrele macroeconomice și sectoriale (anexa nr. 2).

În perioada analizată, respectiv în anii 1990-1992, indicii volumului fizic al produsului intern brut s-a redus la numai 67,9%. Semnificativ în această privință este și faptul că de la un an la altul, dimensiunea scăderii a fost tot mai mare: 7,4% în 1990; 13,7% în 1991 și 15,4% în 1992.

Căderi de anvergură ale activității economice s-au înregistrat în aproape toate ramurile economiei naționale, îndeosebi în industrie, unde nivelul relativ al valorii adăugate s-a redus la 51,6%. Ponderea mare pe care această ramură o are în economie (52,9% în 1989 și 44,3% în 1992) a făcut ca circa 85% din scăderea totală a PIB să se datoreze diminuării producției industriale (anexa nr.3).

Schimbările intervenite în interiorul industriei nu reflectă o îmbunătățire a configurației structurale a acesteia. Dimpotrivă, proporția unor ramuri energetice sau de prelucrare primară (energie electrică, combustibili, metalurgie feroasă și neferoasă) a crescut de la circa 25% în 1989 la 40% în 1992, în timp ce ponderea ramurii construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor de exemplu, a scăzut de la 28% la 18% (anexa nr. 4). Această evoluție nefavorabilă a influențat indirect accentuarea crizei valutare, prin modificarea structurii exporturilor în defavoarea unor produse cu un grad mai înalt de prelucrare, înregistrându-se o deteriorare a raportului de schimb.

În agricultură (inclusiv silvicultură), a doua ramură ca importanță în economie, scăderea valorii adăugate a fost mai mică, respectiv de 12,6% dar, datorită nivelului relativ scăzut al randamentelor agricole,

reducerea producției are efecte negative însemnate asupra asigurării cu produse alimentare a populației. În anul 1992 spre exemplu, producția de cereale boabe a fost de 12,3 milioane tone față de 18,4 milioane tone în 1989, fapt ce a contribuit la adâncirea dezechilibrului general între cererea și oferta de bunuri materiale și servicii.

Pe fondul căderii producției a avut loc și o diminuare drastică a comerțului exterior, îndeosebi a exportului al cărui volum valoric, în anul 1990 s-a redus cu 41,7%. În același an importul a crescut însă cu 13,8%. Ca urmare a acestei evoluții a apărut un sold negativ important al balanței comerciale, respectiv de 2154 mil. dolari pe relația devize convertibile și de 1866 mil. ruble pe relația clearing. Deși mai mic, soldul negativ al balanței comerciale, inclusiv al contului curent al balanței de plăți, s-a menținut și în anii următori. Sub acest aspect relevăm că gradul de acoperire a importului de către export a evoluat de la un raport supraunitar în 1989, respectiv de 1,24 la un raport subunitar, și anume de 0,64 în 1990, 0,81 în 1991 și 0,87 în 1992.

Evident, dezechilibrul din domeniul comerțului exterior în condițiile dezintegrării fostei piețe a CAER, a determinat o penurie acută de valută convertibilă și recurgerea la credite destinate acoperirii deficitelor balanței comerciale; datoria externă a României a crescut astfel de la 211 mil. dolari în 1990 la 2233 mil. dolari în 1992.

Scăderea producției sociale a determinat și apariția unor însemnate dezechilibre bugetare. În ultimii doi ani cheltuielile bugetului de stat au depășit sensibil veniturile, astfel că deficitul bugetar, exprimat în procente față de PIB, a crescut de la 2% în 1991 la 4,8% în 1992. Deși deficitul bugetar sunt în creștere, multe dintre necesitățile economiei și ale populației, finanțate prin bugetul de stat, sunt acoperite la un nivel departe de a putea fi considerat satisfăcător.

Dinamica galopantă a inflației, creșterea șomajului și scăderea puterii de cumpărare a populației sunt alte aspecte esențiale care caracterizează starea de instabilitate și de dezechilibru ce definesc etapa actuală a tranziției. S-a înregistrat astfel o deteriorare constantă a nivelului de trai al populației. Reducerea producției bunurilor de consum, creșterea necontrolată a prețurilor produselor ce intră în consumul populației, insuficienta corelare a evoluției veniturilor cu evoluția prețurilor au influențat hotărâtor reducerea puterii de cumpărare a populației. Evoluția diferențiată a prețurilor și veniturilor populației a generat scăderea consumului precum și modificări în structura acestuia. Potrivit datelor bugetelor familiilor de salariați ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare în totalul cheltuielilor de consum a depășit 56% în defavoarea mărfurilor nealimentare și mai ales a bunurilor de folosință îndelungată. Comparativ cu luna octombrie 1990, în luna mai 1993, prețurile de consum au crescut de peste 25 ori per total, de aproape 30 ori la produsele alimentare, de aproape 24 ori la mărfurile nealimentare și de 17,5 ori la servicii. Evoluția galopantă a prețurilor a fost influențată și de reducerea sau eliminarea totală a subvențiilor pentru o serie de produse de bază, de consum curent (îndeosebi: pâine, carne și preparate din carne, lapte și produse lactate).

Indicele veniturilor salariale reale în luna mai 1993 a fost de 59,2% față de octombrie 1990. Pensia reală a pensionarilor cu toate indexările efectuate în această perioadă s-a redus în aceeași perioadă cu peste 37%.

Raportul între pensia medie a pensionarilor de asigurări sociale de stat pentru limită de vârstă și vechime integrală și veniturile salariale medii nominale nete în 1992 a fost de 54,7%⁶⁾.

Fenomenul de șomaj s-a manifestat deosebit de acut, îndeosebi în 1992⁷⁾. Numărul

șomerilor era în aprilie 1993 de peste 1031 mii persoane, rata șomajului față de populația activă civilă ajungând la 9,3%.

În această perioadă se dezvoltă și unele aspecte specifice economiei de piață: crește consumul din gospodăria proprie și cumpărările de produse agroalimentare de pe piața țărănească.

În comerțul cu amănuntul, sectorul privat deține la finele anului 1992, 44,9% din totalul vânzărilor (față de 21,9% în 1991), 40,7% din vânzările de mărfuri alimentare (17,2% în 1991) și 47,4% din vânzările de mărfuri nealimentare (25,1% în 1991).

În domeniul serviciilor comerciale pentru populație, agenții economici privați au realizat în 1992, 26% din valoarea prestațiilor, comparativ cu 6,8% în 1991.

Fenomenele negative ce însoțesc tranziția nu sunt proprii numai României, în forme mai mult sau mai puțin acute, ele regăsindu-se în toate fostele țări socialiste europene care au abandonat economia centralizată de comandă și au trecut la edificarea economiei de piață. Știința economică este confruntată astfel cu un nou subiect major; ea urmează să explice procesele noi care au loc în aceste țări, inclusiv să încerce identificarea soluțiilor pentru accelerarea trecerii la noul tip de economie, în condițiile unor costuri sociale cât mai reduse⁸⁾.

Experiențele acumulate ca și opiniile avansate în acest sens sunt foarte variate. Grupul de economiști din Institutul Național de Cercetări Economice din România care a elaborat un studiu cu privire la Strategia tranziției apreciază că "actuala evoluție social economică a României și a altor state central și est-europene reprezintă un nou tip de criză a cărei trăsătură distinctivă constă în combinarea consecințelor crizei structurale a vechiului sistem al economiei de comandă cu ceea ce se poate numi criza tranziției însăși"⁹⁾.

Trecerea la economia de piață, ca proces ireversibil, a impus, așa cum s-a arătat,

luarea unui complex de măsuri, mai mult sau mai puțin concertate vizând descentralizarea procesului decizional și încurajarea liberei inițiative. Prin măsurile întreprinse, mecanismul economiei de comandă a încetat practic să mai funcționeze, fără însă ca cel de piață să se afirme la nivelul agenților economici. Acest fapt a generat noi disfuncționalități în economie și mari costuri sociale, a căror agravare riscă depășirea pragului de suportabilitate a populației și însăși compromiterea ideii de reformă.

Întreprinderile trebuiau de acum să realizeze, în condiții de profitabilitate, produse potrivit cerințelor pieței interne și externe. Or, restructurarea întreprinderilor necesită o perioadă relativ îndelungată. Deficitul capacității de adaptare a tuturor întreprinderilor la cererea pieței interne și externe a condus la o scădere însemnată a producției, la creșterea stocurilor de producție și la crearea unui important blocaj financiar (credite neperformante, arierate).

La scăderea producției și creșterea instabilității a contribuit și o anumită subapreciere de către factorii guvernamentali și autoritățile manageriale a aparatului de producție viabil din întreprinderi și implicit la lipsa unei preocupări majore pentru întreținerea, repararea și modernizarea parțială a acestuia.

Diminuarea drastică a acumulării și a investițiilor au o pondere însemnată la scăderea producției și agravarea instabilității economice. În noile condiții agenții economici cu capital de stat au manifestat o înclinație mult diminuată pentru dezvoltarea și modernizarea producției prin investiții. Datele relevă că în 1992 nivelul relativ al volumului investițiilor a reprezentat numai 1/3 din cel corespunzător anului 1989, comparativ cu scăderea produsului intern brut, care în perioada respectivă s-a redus la 2/3. Slaba preocupare a agenților economici pentru investiții și-a găsit expresia și în reducerea continuă a ponderii acestora

în produsul intern brut și anume de la 29,6% în 1989, la 20,0% în 1990, la 14,9% în 1991 și respectiv la 12,8% în 1992.

În principal asemenea tendințe se explică prin eliminarea centralismului în formarea și utilizarea fondului de investiții, fără ca în același timp să se fi afirmat mecanismele de piață care să stimuleze economisirea și investițiile. Concludentă în acest sens este reducerea rolului bugetului public în politica de investiții. Dacă în anul 1989 ponderea investițiilor finanțate prin bugetul public în volumul total de investiții a fost de 57,6%, în 1992 investițiile respective s-au redus la 19,2%. Fără îndoială bugetul va continua și în viitor să aibă un rol însemnat în politica de investiții. Această părghie economică va trebui să fie însă completată cu noi mecanisme cum sunt bursa de valori mobiliare, credite cu dobânzi preferențiale sau reducerea impozitului pe profitul destinat investițiilor.

Pregătirea insuficientă a unor măsuri și necorelarea acestora, ca de pildă reconstituirea dreptului de proprietate asupra pământului, desființarea gospodăriilor agricole colective, fără ca în același timp să se rezolve problema înzestrării tehnice a noilor exploatații agricole au afectat și afectează încă valorificarea imensului potențial productiv pe care îl reprezintă agricultura pentru relansarea economiei românești.

Reducerea duratei medii a săptămânii de lucru (de la 44,2 ore în 1989 la 37,4 ore în 1990 și 35,9 ore în 1991), ca și creșterea indisciplinei în întreprinderi reprezintă alți factori ai declinului și instabilității economice. La aceștia se adaugă existența unei puternice mișcări revendicative, cu deosebire în privința salarizării, fără să se ia în considerare evoluția reală a productivității muncii.

Programul de stabilizare macroeconomică s-a bazat aproape în exclusivitate pe remedii de esență monetară, fără să se fi ținut seama în suficientă măsură de con-

dițiile concrete de timp și spațiu existente în țara noastră - de exemplu lipsa mediului concurențial în formarea unor prețuri reale; poziția de monopol a multor întreprinderi le-a oferit acestora posibilitatea să-și mascheze lipsa de eficiență prin sporirea nejustificată a prețurilor. Cauzele relevate în studiul nostru coincid în multe privințe cu cele constatate de către experți internaționali recunoscuți în problemele României. Spre exemplu, Avner Ben-Ner și Michael Montias arată că declinul activității productive s-a produs ca urmare a diminuării săptămânii de lucru, dezorganizării activității economice, scăderii volumului investițiilor, dislocărilor produse prin reorganizarea marilor întreprinderi, experienței reduse a majorității managerilor¹⁰⁾.

Fără a avea pretenția epuizării factorilor care explică evoluția economiei românești în perioada actuală, suntem de părere că statul nu s-a implicat printr-o modalitate adecvată pentru orientarea proceselor de restructurare a industriei, pentru controlul evoluției prețurilor, ca și pentru susținerea cursului de schimb al monedei naționale. Ținându-se seama și de experiența statelor dezvoltate cu economie de piață apare necesar să se ia în considerare rolul pe care îl poate avea planificarea indicativă pentru ieșirea din criză și relansarea cât mai rapidă a creșterii economice. O importanță vitală în această privință l-ar putea avea un program de investiții corelat cu cerințele restructurării economiei. De asemenea, rolul statului ar trebui să se manifeste mai pregnant și în domeniul comerțului exterior, cu deosebire pentru asigurarea echilibrului valutar, protejarea industriei naționale și mărirea graduală a expunerii României în fața concurenței străine.

Guvernul României a supus dezbaterii Parlamentului în luna martie a acestui an strategia programului de reformă a economiei. Această strategie își propune o arti-

culație coerentă a măsurilor de reformă în vederea accelerării tranziției spre economia de piață, într-o manieră care să maximizeze efectele pozitive.

Stabilirea priorităților, în condițiile unor resurse limitate, reprezintă fără îndoială cea mai delicată problemă a reformei. Cert este că trebuie găsit un sistem care să faciliteze punerea în aplicare a noilor mecanisme, cu menținerea unei proceduri de corecție și control al schimbărilor. Este foarte important ca aceste schimbări să pună în valoare virtuțile pieței și să antreneze dinamismul economiei. Obiectivele continuării reformei se referă în esență la asigurarea stabilizării macroeconomice, refacerea echilibrelor economice și financiar-monetare, restructurarea aparatului productiv și înnoirea tehnologică.

După o perioadă în care s-a mizat excesiv pe forța de autoreglare a proceselor economice, a devenit evident că dezangajarea statului trebuie să se producă treptat, pe măsura formării mediului concurențial și a funcționării mecanismelor pieței. Disputele în legătură cu modalitatea de aplicare a terapiei (șoc sau graduală) s-au dovedit sterile, multe din schimbările produse având un pregnant caracter spontan. În consecință, completarea cadrului funcțional al economiei de piață trebuie însoțită de politici coerente care să vizeze și să sesizeze procesele din economia reală, în special problematica dezvoltării și a factorilor de creștere economică.

Deși căderile de producție și fenomenele de instabilitate au atins cote foarte înalte,

în multe cazuri măsurate cu două cifre, la anumiți indicatori, ca producția industrială, productivitatea muncii în industrie și comerțul exterior, se constată o ușoară încetinire a declinului economic. Mai mult, în 1992 exportul a crescut cu 7,1% iar importul a încetat să mai scadă. Totodată datele statistice pe primele luni ale anului 1993 privind producția industrială relevă (în condiții comparabile din punct de vedere al timpului lucrat) o anumită creștere față de lunile precedente. Cu toate acestea, producția industrială este sensibil mai mică comparativ cu aceeași perioadă a anului 1992. Balanța comercială a înregistrat un nou sold negativ, rata șomajului a ajuns la 9,3%, indicele prețurilor a continuat să crească (peste 13% lunar), iar cursul monedei naționale (leul) în raport cu valutele occidentale s-a deteriorat în continuare.

Strategia de reformă economico-socială a programului de guvernare are în vedere pentru perioada următoare diminuarea declinului producției și stoparea acestuia în a doua jumătate a anului în curs, precum și pregătirea condițiilor de relansare a creșterii economice începând cu anul 1994¹¹). Această apreciere optimistă și-a găsit expresia și în faptul că bugetul pe anul 1993 are drept premisă fundamentală, realizarea unui produs intern brut egal cu cel din anul precedent. După toate probabilitățile produsul intern brut va continua să scadă și în 1993. Comisia Națională de Prognoză din România apreciază o scădere de circa 5-7% iar OECD estimează o scădere de 9%¹²).

1. N.G.Mankiw "A Quick Refresher Course in Macroeconomics", *Journal of Economic Literature*, vol. XXVIII, decembrie, 1990.

2. "Dezvoltarea și specializarea serviciilor". Editura Academiei Române, București, 1992.

3. C. Grigorescu ș.a. "Nivelul dezvoltării economico-sociale a României în context european în anul 1989", Editura Expert, București, 1993

4. "Economia României - secolul XX", Editura Academiei Române, București, 1991.

5. Gh. Zaman "Privatizarea în România - teorie și practică", C.I.D.E., 1992.

6. M.Poenaru, M.Molnar "Costul social al reformei în România", C.I.D.E., București, 1992.

7. S.Perș ș.a. "Piața muncii în România în perioada de tranziție, mecanisme și politici de ocupare a forței de muncă și combatere a șomajului".

8. R.Frydman ș.a. "The Privatization Process in Central Europe", Central European University Press, London, 1993.
9. "Sinteza preliminară a studiilor în Institutul Național de Cercetări Economice cu privire la strategia tranziției", C.I.D.E., București, iunie, 1992.
10. A.Ben-Ner, M.Montias "The Introduction of Market Economy in a Hypercentralized Economy: the Case of Romania", Journal of Economic Perspectives nr. 4/1991.
11. "Strategia de reformă economică socială a programului de guvernare, Guvernul României", București, februarie, 1993.
12. OECD Economic Outlook, 53, June, 1993.

Anexa nr. 1

Structura proprietății în România

	(în %)			
	1989	1990	1991	1992
Produs intern brut				
- Sector privat	12,0	15,5	21,5	28,0
- Sector de stat	88,0	84,5	78,5	72,0
Populația ocupată				
- Sector privat	26,7	27,1	34,1	36,6
- Sector de stat	70,0	69,8	61,2	59,9
- Sector cooperatist	3,3	3,1	4,7	3,5
Investiții				
- Sector privat	1,9	4,3	8,4	10,5
- Sector de stat	94,7	92,4	90,1	88,6
- Sector cooperatist	3,4	3,3	1,5	0,9
Vânzări de mărfuri				
- Sector privat	-	0,8	21,9	44,9
- Sector de stat și cooperatist	100,0	99,2	78,1	55,1
Servicii comerciale prestate populației				
- Sector privat	-	2,6	6,8	26,0
- Sector de stat și cooperatist	100,0	97,4	93,2	74,0
Export				
- Sector privat și mixt	-	0,3	18,5	26,1
- Sector de stat	100,0	99,7	82,5	73,9
Import				
- Sector privat și mixt	-	0,7	14,7	32,3
- Sector de stat	100,0	99,3	85,3	67,7
Număr agenți economici				
- Sector privat	-	99460	227455	396208
- Sector de stat	3960	4560	6105	6560
- Sector cooperatist	4294	5867	7156	3618

Sursa: Guvernul României, Strategia de reformă economico-socială a Programului de guvernare, București, februarie, 1993 (anexa nr. 1).

Dinamica principalilor indicatori macroeconomici

- în procente -

	1990/1989	1991/1990	1992/1991	1992/1989
I. Producția socială, populația ocupată, investițiile și productivitatea muncii				
Produsul intern brut din care:	-7,4	-13,7	-15,4	67,9
- Industrie	-16,6	-20,2	-22,5	51,6
- Agricultură și silvicultură	+10,4	-4,7	-8,7	87,4
- Construcții	-9,5	-19,0	-9,9	66,0
Producția industrială (seria brută)	-23,7	-22,8	-21,8	46,1
Producția agricolă	-2,9	+1,0	-9,2	89,1
Populația ocupată				
în economie (la sfârșitul anului)	-1,0	-0,5	-5,4	93,2
Numărul mediu de salariați total	+1,3	-5,7	-8,0	87,8
Consum intern de energie primară	-9,1	-19,1	-11,9	64,8
Investiții în economia națională	-38,3	-25,8	-20,0	36,6
Productivitatea socială a muncii				
(PIB/persoană ocupată în economie)	-6,5	-13,3	-10,5	72,2
Productivitatea muncii				
în industria republicană	-25,1	-16,0	-13,8	54,2
II. Comerțul exterior				
Indicii volumului valoric				
al comerțului exterior				
- Export	-41,7	-4,0	+7,1	59,9
- Import	+14,4	-29,0	+0,1	81,3
Gradul de acoperire a importului				
de către export	64,4	80,9	86,6	-
	(1990)	(1991)	(1992)	
III. Bugetul de stat				
Excedent (+), deficit (-)				
al bugetului de stat (% din PIB)	+0,6	-2,0	-4,8	-
IV. Inflația, puterea de cumpărare și șomajul				
Indicele salariului mediu nominal	110,5	221,3	263,8	645,0
Indicele mediu al prețurilor				
de consum al populației	105,1	265,5	310,4	866,1
Indicii salariului real	104,6	82,8	85,0	73,6
Rata șomajului		3,0	8,4	
		(1991)	(1992)	

Sursa: CNS, Anuarul Statistic al României, edițiile 1990, 1991 și 1992; CNS, Buletin statistic trimestrial nr. 4, 1992; CNS, Buletin statistic de informare publică nr. 12/1993; Guvernul României, Strategia de reformă economico-socială a Programului de guvernare, București, februarie 1993 (anexa nr. 1).

Anexa nr. 3

Produsul intern brut pe ramuri ale economiei, în 1989 și 1992

- în procente -

	În preturi curente		În preturi 1992	
	1989	1992	1989	1992
P.I.B. - total	100,0	100,0	100,0	100,0
din care:				
Industrie	52,9	44,3	57,3	44,3
Agricultură și silvicultură	13,9	20,1	14,2	20,1
Construcții	6,3	5,2	5,1	5,2
Transporturi	7,5	3,0	5,1	3,0
Telecomunicații		1,1	0,6	1,1
Comerț	6,0	8,2	5,8	8,2
Alte ramuri	13,4	4,6	3,8	4,6
Servicii nemateriale		13,5	8,1	13,5

Sursa: C.N.S., Anuarul statistic al României, 1990, p. 245; Guvernul României, Strategia de reformă economico-socială a Programului de guvernare, București, februarie 1993 (anexa nr. 2).

Anexa nr. 4

Structura producției industriale pe ramuri

(în %)

	1989	1992
Energie electrică și termică	3,9	9,5
Combustibil	11,5	18,1
Metalurgie feroasă	6,9	9,3
Metalurgie neferoasă	2,9	2,9
Construcții de mașini și prelucrarea metalelor	27,7	18,3
Chimie	9,8	10,7
Materiale de construcții	3,7	2,4
Exploatarea și prelucrarea lemnului	3,8	3,9
Celuloză și hârtie	1,2	1,3
Sticlă, porțelan, faianță	0,8	1,0
Textilă	6,6	5,0
Confecții	4,0	1,0
Pielărie, blănărie, încălțăminte	2,3	1,8
Alimentară	11,6	11,1
Altele	2,8	3,8
Total	100,0	100,0

Sursa: Guvernul României, Strategia de reformă economico-socială a Programului de guvernare, București, februarie 1993, (anexa nr. 3).